

Protocol dyslexie

Dreefschool

Inhoudsopgave

Inleiding	blz 3
Stappenplan van het signaleren	blz 3,4,5
Mogelijke compensatie	blz 5
Organisatie en begeleiding	blz 6
Nieuwe dyslexieregeling	blz 7
Definitie en kenmerken van dyslexie	blz 8
Het FIK-2 principe	blz 10
Tips	blz 11

Inleiding

De laatste jaren hebben wij steeds meer kinderen met (kenmerken van) dyslexie binnen onze school ontdekt. Om met elkaar een eenduidige aanpak te kunnen volgen, heeft de Dreefschool een dyslexieprotocol opgesteld.

Wat is dyslexie?

Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau.

Dyslectische leerlingen in het onderwijs hebben problemen met:

- lezen en/of spellen op woordniveau in het Nederlands en in de moderne vreemde talen (nieuwe klank- en tekenkoppeling, ingewikkelde spellingsafspraken)
- het snel en accuraat lezen van teksten bij alle vakken
- het snel en accuraat spellen bij functioneel schrijven bij alle vakken
- het automatiseren (b.v. met woordjes leren).

Niet al deze problemen doen zich in gelijke mate bij een individuele leerling voor. Bij dyslexie is altijd sprake van een individugebonden profiel.

Stappenplan

Het signaleren van (mogelijke) dyslexie is de eerste fase van het proces. Hierbij worden de volgende stappen genomen.

Stap 1 Het signaleren

Bij het intakegesprek met de ouders, door de leerkracht van groep 1, wordt geïnformeerd of er lees- en spellingproblemen/dyslexie in de familie voor komt. Deze informatie wordt genoteerd op het intakeformulier, dat in het leerlingvolgsysteem (LVS) van het kind zit. Bij elke leerling wordt in groep 2 de Pravoo toets auditief waarnemen afgenomen. (Pravoo staat voor Praktijk voor orthodidactische en orthopedagogische activiteiten) Bij onvoldoende score wordt de dangerous-signslijst ingevuld. Tevens wordt bij vermoeden van dyslexie in de groepen 1 en 2 de dangerous-signslijst van het Pravoo leerlingvolgsysteem ingevuld. Deze kinderen worden bij voorbaat nauwlettend in de gaten gehouden in groep 3. Ook kan er in groep 3 een vermoeden van dyslexie bij een leerling ontstaan. Bij de overgang van groep 3 naar groep 4 wordt voor deze kinderen de 40-puntenlijst ingevuld door de leerkracht voor de kinderen waarbij een vermoeden is van dyslexie. (zie bijlage)

In groep 3 worden de volgende toetsen afgenomen:

- Herfstsignalering, wintersignalering, voorjaarssignalering en eindsignalering
- DMT in januari en juni voor alle leerlingen
- Cito spelling januari en juni
- AVI (nieuw) voor alle leerlingen in januari en juni

Voor leerlingen waarbij een vermoeden van dyslexie is geldt het volgende:

- Indelen bij de extra instructiegroep van Veilig Leren Lezen
- Bekijken of deze kinderen extra RT nodig hebben. (RT is Remedial Teaching; hulp binnen of buiten de klas door een extra leerkracht)
- Handelingsplannen opstellen

In groep 4 tot en met 8 vinden voor alle kinderen de volgende signaleringen plaats:

- DMT (Drie Minuten Test, leestest) in januari en juni
- AVI in januari en juni
- Cito Spelling in februari en juni

De intern begeleider en de leerkracht bespreken de Cito scores van de kinderen.

Stap 2 Nader onderzoek

Bij een vermoeden van dyslexie vindt vanaf groep 4, in overleg met de ouders en de leerkracht, het instaponderzoek (door de intern begeleider) plaats. De leerkracht bepaalt of een leerling in aanmerking komt voor het instaponderzoek en vult ook zelf de 40-puntenlijst in.

Wij denken aan dyslexie als:

- De leerling voor Cito rekenen en Cito begrijpend lezen een A of hoge B score heeft en voor DMT (1) en of spelling een D of E score heeft.
- Als het kind voldoet aan kenmerken zoals genoemd in de 40-puntenlijst voor dyslexie (zie bijlage)
- De fonologische vaardigheden onvoldoende gescoord zijn op de Fik2 onderdelen (voor een uitleg zie blz. 10)
- Als er na een minimale intensivering van gedurende 8 weken lees/spelling onderwijs geen enkele vooruit gang wordt geboekt.

N.a.v. het vooronderzoek en de gegevens uit het LVS kunnen we tot 2 conclusies komen;

1. Het kind is waarschijnlijk niet dyslectisch.

2

a. Het kind is waarschijnlijk dyslectisch maar komt niet in aanmerking, voor vergoed onderzoek en behandeling, omdat het niet voldoet aan de eisen zoals genoemd in de nieuwe dyslexieregeling.

Wel kunnen ouders bij hun zorgverzekeraar informeren of het onderzoek in hun zorgpakket zit. Er kan besloten worden in overleg met de ouders om het kind op school te behandelen als zijnde dyslectisch, indien de gegevens van het instaponderzoek hiertoe aanleiding geven.

Afhankelijk van de grootte van de discrepantie tussen lezen, spelling en rekenen kan de intern begeleider beslissen een deel van het onderzoek te financieren. Er geldt een maximum aantal van 5 onderzoeken per jaar.

b. Het kind komt voor vergoed onderzoek in aanmerking omdat er sprake is van ernstige enkelvoudige dyslexie. (zie eisen nieuwe dyslexie regeling)

Stap 3 Het oudergesprek

Na afronding van het instaponderzoek, volgt er een oudergesprek. Bij dit gesprek zijn de leerkracht en degene die het onderzoek heeft uitgevoerd aanwezig.

Indien het kind niet voor vergoed onderzoek en behandeling in aanmerking komt, dan kunnen ouders beslissen of zij zelf een onderzoek laten uitvoeren om een dyslexieverklaring te verkrijgen. Ouders kunnen bij hun zorgverzekeraar informeren of het onderzoek in hun zorgpakket zit.

Stap 4 Het vervolg

Indien het kind waarschijnlijk niet dyslectisch is volgt het kind het programma van de groep, eventueel met een handelingsplan.

Is het kind naar alle waarschijnlijkheid dyslectisch maar is de discrepantie tussen de vakgebieden niet groot genoeg om in aanmerking te komen voor vergoede dyslexie, dan behandelen we het kind als zijnde dyslectisch.

Vervolgens gaat het om de praktische uitwerking in de klas.

Mogelijke compensatie:

Algemeen gelden de volgende maatregelen:

- Vergroten van de lesstof/ toetsen
- Meer tijd gegeven worden voor het maken van opdrachten/toetsen
- Mondeling toelichten van de lesstof

Compenserende/dispenserende maatregelen die genomen kunnen worden t.a.v. toetsen:

Dictees

- Dictees en afspraken thuis laten leren (vanaf groep 4, met instructie voor de ouders)
- Dictees op de computer maken (groep 4 met spellingcontrole, groep 6, 7 en 8 in principe zonder spellingcontrole) De leerkracht maakt het verkeerd geschreven woord **vetgedrukt**. Leerling verbetert het woord.

Voor technisch lezen lezen: (zie ondersteuningsplan dyslexie)

- Normering AVI (doortoetsen tot frustratieniveau, vervolgens nog 2 niveaus doortoetsen, dit in verband met het feit dat dyslectische kinderen op een hoger niveau beter kunnen presteren. Zij kunnen vaak compenseren door de context van het verhaal te gebruiken).

Begrijpend lezen Cito: (zie ondersteuningsplan dyslexie)

- Meer tijd geven verspreid over meerdere momenten (bij de klassikale afname doen de leerlingen gewoon met de groep mee. Als dit resulteert in een D of E score wordt de toets nog een keer afgenomen met een voorlezer om zo te kunnen bekijken of het begrip wel voldoende aanwezig is)
- Bij ernstige dyslexie kunnen cd's gebruikt worden (zijn aangeschaft voor de Cito-entree en Cito-eindtoets)

Rekenen en Wiskunde Cito:

- In delen afnemen of evt. gebruik maken van een voorlezer.

Met betrekking tot het werken in de klas: (zie ondersteuningsplan dyslexie)

Rekenen:

- Tafelkaart al dan niet met antwoorden gebruiken (beginnen met antwoorden daarna steeds meer antwoorden weglaten)
- Rekentoetsen mondeling toelichten

Schrijven:

- Eventueel overstappen naar blokschrift.
- In een zo vroeg mogelijk stadium leren thuis raken op het toetsenbord; school adviseert ouders het kind een typecursus te laten volgen.

Wereldoriëntatie, zaakvakken en Engels (nadruk op mondeling taalgebruik)

- Datgene dat geleerd moet worden thuis hardop (laten) voorlezen
- Bij topografie bv. lijst aanbieden waaruit gekozen kan worden (nooit spellingfouten mee rekenen).
- Toetsen eventueel mondeling afnemen

Organisatie en begeleiding algemeen

Indien nodig krijgt de leerling extra begeleiding door de leerkracht. Deze tijd zal beperkt zijn en daarmee voor sommige kinderen niet toereikend. Natuurlijk kunnen ouders van deze kinderen na schooltijd begeleiding door externe deskundigen inschakelen. Deze deskundigen kunnen informatie over de leerprestaties van de leerkracht krijgen.

Er is een ondersteuningsplan dyslexie, waarin opgenomen moet worden welke eventuele extra begeleiding een leerling krijgt en welke afspraken er met betrekking tot het kind en zijn werk zijn gemaakt. Dit ondersteuningsplan kan door de leerkracht i.s.m. degene die het vooronderzoek heeft afgenomen, worden gemaakt.

De rol van de leerkracht

De leerkracht is op de hoogte van het dyslexiebeleid van de school en houdt zich aan de afspraken die de school heeft gemaakt. Hij/zij is op de hoogte van de problematiek en neemt elk jaar kennis van de nieuwe ontwikkelingen. Tevens weet de leerkracht welke materialen en hulpmiddelen inzetbaar zijn om de leerling zo optimaal mogelijk te begeleiden. Hij/zij neemt de leerling serieus en staat open voor problemen waar deze leerling tegen aanloopt. De leerkracht weet hoe de leerling gemotiveerd kan worden, kan het kind handvatten bieden en andere (compenserende) strategieën uitleggen.

De rol van de intern begeleider en onderzoeker

De intern begeleider bespreekt met de ouders het vooronderzoek en/of dyslexieonderzoek en de eventuele gevolgen voor het leren van de leerling. Tevens bespreekt de intern begeleider met de leerkracht hoe te handelen in de klas. Drie keer per jaar (tijdens de groepsbesprekingen) worden de prestaties van de leerling geëvalueerd door de leerkracht en intern begeleider.

De intern begeleider zal ouders vragen hun kind te stimuleren en de school te ondersteunen in het vastgestelde beleid en tijdig de leerkracht op de hoogte te brengen wanneer hun zoon/dochter geen aansluiting meer vindt op het niveau waarop hij/zij presteert.

Nieuwe dyslexieregeling, met ingang van 1 januari 2009

1. Vanaf 1 januari 2009 kunnen kinderen in 7- en 8 jarigen in aanmerking komen voor een vergoeding van dyslexieonderzoek en behandeling. Met ingang van 1 januari 2010 geldt deze regeling ook voor de 9-jarigen. Elk kalenderjaar wordt de leeftijdsgrens met een jaar opgetrokken tot in 2013 alle kinderen in het primair onderwijs van zeven jaar en ouder in aanmerking komen voor vergoeding van dyslexiezorg . Dit kan alleen als het een ernstige vorm van dyslexie is.

Wanneer is er sprake van een ernstige vorm van dyslexie?

- Het kind scoort drie keer een E-score op Cito spelling of lezen; op het andere onderdeel mag het een D score zijn.
- Er mag geen sprake zijn van comorbiditeit, d.w.z. er mogen geen andere problemen mee spelen (zoals bijvoorbeeld ADHD of PDD-NOS).

De ouders moeten de aanvraag doen bij de zorgverzekering .De school levert het leerling-dossier aan. Hierin moet zitten:

- Basisgegevens uit het leerlingvolgsysteem en het stappenplan uit het protocol dyslexie.
- Een beschrijving van het lees- en spellingprobleem.
- Signalering van het lees- en spellingprobleem: datum, toetsen,(criteria, score), door wie afgenomen.
- Aangeven wat eraan gedaan is op de verschillende niveaus. Hoeveel tijd er in klassenverband is gelezen en aan spelling is besteed.
 - o Fonologische activiteiten in groep 2
 - o Leestijd groep 3: 90 minuten per dag
 - o Groep 4 en 5: 150 minuten per week
- Hoeveel tijd is er extra besteed door de klassenleerkracht aan het kind op lees- en spellingsonderwijs.
- Welke specifieke interventies zijn er toegepast door zorgspecialisten binnen de school (de tijd in bovengenoemde punten moet aangegeven worden in aantal minuten per week). Dit moet 2 a 3 keer per week door een leerkracht zijn ondersteund, of door zorgspecialisten in de school, en gebruik makend van goede methodieken.
- Resultaten van de extra begeleiding (doelen, duur, inhoud en organisatievorm, begeleider).
- Vaststelling van toenemende achterstand ten opzichte van de groep (aan de hand van toetsgegevens).
- Argumentatie, waarom vermoedt de school zeer ernstige dyslexie.
- De IB-er houdt de regie.
- Een getekende verklaring door de directie van de school is noodzakelijk voor de verzekering.

Indien de school wel het vermoeden heeft dat een kind dyslectisch is, of dyslexie is door middel van onderzoek aangetoond, maar het kind komt niet in aanmerking voor vergoeding, dan blijven deze kinderen onder de zorg van de school.

Definitie en kenmerken van dyslexie

Om te kunnen vaststellen of iemand dyslectisch is moet duidelijk zijn wat we hieronder verstaan. Uitgaande van recente wetenschappelijke publicaties hierover kan worden gezegd dat **een dyslecticus altijd problemen heeft met:**

- De *verwerking* van de lettertekens en van de klanken.
- Het vergroten van *kennis* bij het leren van 'droge' feitenkennis
- Het geautomatiseerd *toepassen* van die kennis bij schriftelijke en mondelinge taken. Vaak ook bij hoofdrekenen.
- Het *tempo*, de *complexe taken* en de *concentratie* bij schriftelijke en/of mondelinge taken

Wanneer er problemen zijn op het gebied van lezen en spellen hoeft iemand dus **niet altijd dyslectisch** te zijn. Ook andere oorzaken zijn mogelijk. Bijvoorbeeld:

- *De persoon leert over het algemeen erg moeilijk.*
- *Er is onvoldoende aandacht besteed aan de leerproblemen.*
- *De persoon heeft een periode geen (goed) onderwijs genoten door ziekte, wisseling van school of leerkracht.*
- *Er spelen andere problemen of zorgen een rol.*

Kenmerken bij het leren

De kleuterfase

Het klinkt vreemd om iemand dyslectisch te noemen, die nog niet heeft leren lezen. Toch zien we bij kleuters, waarbij later dyslexie blijkt, al bepaalde *kenmerken*:

- Ze hebben moeite om klanken in woorden in de juiste *volgorde* of op de juiste *positie* plaatsen.
- Ze kunnen woorden of zinnen niet *precies* (na)zeggen.
- Ze kennen weinig *feiten en begrippen*, zoals links en rechts, kleuren, dagen van de week.
- Ze *onthouden moeilijk* versjes en liedjes.

Leren lezen

Bij het leren lezen zien we bij dyslectici het volgende:

- Ze kunnen de klank bij een letter moeilijk *onthouden*.
- Ze *verwarren* letters, die op het eerste gezicht en het gehoor op elkaar lijken (bijvoorbeeld: m/n, b/d, v/w, u/eu/ui, a/aa).
- Ze kunnen de eerste woordjes moeilijk *onthouden*.
- Ze lezen te veel '*letter voor letter*' of *haperen* bij het lezen.

Lezen

In de periode na het leren lezen speelt, naast de leestechiek, ook het begrijpen van de tekst een belangrijke rol. Bij dyslectici zien we de volgende problemen veel voorkomen:

- Ze laten woorden weg, voegen ze toe of maken er *soms heel andere woorden* van.
- Ze *verwarren tekens* die op elkaar lijken (bijvoorbeeld: m/n, b/d, z/s, v/w, u/eu/ui).
- Ze lezen een ander woord dan er staat, maar het woord betekent wel ongeveer hetzelfde (bijvoorbeeld: kat = poes).
- Ze *'gokken'* veel of lezen juist te veel 'letter voor letter'.
- Ze vinden lezen moeilijk of hebben er zelfs een *hekel* aan.

Spellen

Foutloos schrijven is voor dyslectici nog moeilijker dan lezen. Belangrijke kenmerken zijn:

- Ze halen letters die *op elkaar lijken* door elkaar (bijvoorbeeld: m/n, b/d, s/z, v/w, f/v, u/eu/ui).
Het lijkt alsof ze *letters omdraaien* (bijvoorbeeld: ei = ie, ui = iu).
- Ze *laten* letters en woorden *weg of voegen ze juist toe*.
- Ze *schrijven* woorden op *zoals ze klinken* (de=du, peer=pir).
- Ze kennen vaak wel *regels* voor het spellen, maar *gebruiken ze niet* tijdens het schrijven.
- Ze maken nog meer *fouten in de eigen verhalen*.

Andere vakken

Ook bij het leren van andere vakken kunnen dyslectici problemen hebben, bijvoorbeeld:

- Ze *verwarren de positie van de cijfers in een getal* (31=13).
- Bij het hoofdrekenen worden fouten gemaakt doordat de *'tussenstappen'* worden *vergeten*.
- Ze hebben moeite met 'rijtjes leren' bij aardrijkskunde en het *uit het hoofd leren* van de tafels.
- Ze maken veel *schrijffouten* in hun aantekeningen en werkstukken.
- *Engelse* woorden opschrijven is moeilijk.

Het FIK-2 principe

Bij het ontdekken, onderzoeken en behandelen van dyslexie wordt, vanuit het zogenaamde FIK-2 principe, gekeken naar de volgende vijf gebieden:

Fonologische Verwerking

Het ***kernprobleem*** van dyslexie is het verwerken van klanken en tekens van de taal: de fonologische verwerking.

Algemene Intelligentie

Er zijn zowel intelligente als niet intelligente dyslectici. De eersten hebben vaak zelf *allerlei trucs* bedacht om met de dyslexie om te gaan of hun problemen te verbergen. Wanneer de dyslecticus bovendien normaal intelligent overkomt, verwacht je geen problemen bij lezen en spellen. Een dyslecticus presteert bij bepaalde taken altijd onder het verwachte niveau.

Verworven Kennis

De meeste dyslectici hebben *gebrek* aan voldoende kennis bij het lezen en spellen. Bovendien kan ook kennis bij andere vakken tegenvallen (bijvoorbeeld bij rekenen).

Toepassen Van Kennis

Kennis, die wel aanwezig is, past de dyslecticus niet altijd toe. Die kennis is dan *niet goed geautomatiseerd*.

Werkhouding

Dyslectici zijn lezen en schrijven vaak vervelend gaan vinden. Bovendien zijn veel *lees- en schrijftaken erg ingewikkeld en complex* voor hen. Mede hierdoor ontstaan problemen in de werkhouding.

Voor leerkrachten en begeleiders zijn deze vijf gebieden erg belangrijk bij het ontdekken en onderzoeken van dyslexie.

Afgekort vormen ze het *FIK-2* principe, waarbij de ***F***(fonologische verwerking), de ***K***(kennis verwerven) en de ***T***(toepassen van kennis) probleemgebieden zijn *voor elke dyslecticus*. Van de andere twee aspecten kan worden gesteld, dat de ***I***(intelligentie) handig is bij de behandeling en de ***W***(werkhouding) veelal negatief beïnvloed wordt door problemen vanwege de dyslexie.

Handige websites voor ouders

www.masterplandyslexie.nl

www.steunpunt dyslexie.nl

www.eges.nl

www.balansdigitaal.nl

Tips:

Zeker doen	Zeker niet doen
Dyslexie problemen uitleggen aan je kind en ook zelf daarvoor begrip tonen	Dyslexie problemen verzwijgen voor je kind
Regelmatig contact met school over het ingezette beleid van je kind	Hopen dat dyslexie door behandeling overgaat
In gesprek met je kind vooral luisteren	Vertellen wat het kind wel en niet moet doen
Samen zoeken naar oplossingen	
Veel interactief voorlezen (vragen stellen)	Tijdens het voorlezen je kind alleen laten luisteren
Begrippen oefenen in het dagelijks leven	
Rustig en duidelijk spreken	
Stimuleren tot een boek lezen	Lezen verplichten
Hulp bieden bij het zoeken van leuke maar makkelijk leesbare boeken	
Bespreek de mogelijkheid van de gesproken boeken via een daisyspeler	
Verwacht veel fouten in spontane briefjes	Deze fouten niet verbeteren
Teksten nakijken op spellingsfouten en nabespreken met je kind	Woordpakketten uit het hoofd leren
Leer je kind na het schrijven het hardop voor te lezen	Verplichten om foute woorden 10 keer goed op te schrijven
Woordjes oefenen op de computer	
Spellingsregels in eigen woorden laten uitleggen	
Leer je kind een huiswerkplanning	
Bied je hulp aan bij aanpak van huiswerk	
Leer je kind goed om te gaan met de mogelijkheden van de computer(programma's) ten aanzien van het school- en leerwerk	
Zorg voor een rustige (huis)werkomgeving geen t.v. en spelcomputer aan	
Denk mee over de oorzaken van zwakke leerresultaten en denk mee in oplossingen hiervoor	
Zoek samen met je kind naar mogelijkheden die het wel kan	
Verwacht dat er veel geduld nodig is om vooruitgang te boeken met spelling	Steeds op fouten wijzen
Verdiep je in dyslexie door middel van literatuur, goede betrouwbare websites of oudercursus	Dyslexie ontkennen

